

**ICHKI ISHLAR ORGANLARI TEZKOR BO'LINMALARINING  
JINOYATCHILIKKA QARSHI KURASHDA FUQAROLAR, JAMOAT  
BIRLASHMALARI VA FUQAROLARNING O'ZINI O'ZI BOSHQARISH  
ORGANLARI BILAN HAMKORLIKNI TASHKIL ETISH**

**Xomidov Avazbek Revilino o'g'li**

*O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-kurs kursanti*

**Annotatsiya:** *Mazkur maqolada ichki ishlar organlari tezkor bo'linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashda fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o'zini o'zi boshqarish organlari bilan hamkorlikni tashkil etish masalalari ko'rib chiqilgan. Fuqarolar va jamoat birlashmalarini jinoyatlarning oldini olish jarayoniga jalb etishning tashkiliy-huquqiy asoslari, shuningdek, ushbu hamkorlikni yanada takomillashtirish yo'nalishlari tahlil qilingan.*

**Kalit so'zlar:** *Ichki ishlar organlari, tezkor bo'linmalar, jamoatchilik bilan hamkorlik.*

**Аннотация:** *В статье рассматриваются вопросы организации сотрудничества оперативных подразделений органов внутренних дел с гражданами, общественными объединениями и органами самоуправления в борьбе с преступностью. Анализируются организационно-правовые основы привлечения граждан и общественных организаций к процессу профилактики преступлений, а также направления совершенствования этого взаимодействия.*

**Ключевые слова:** *Органы внутренних дел, оперативные подразделения, сотрудничество с общественностью.*

**Annotation:** *This article discusses the organization of cooperation between the operational units of internal affairs bodies and citizens, public associations, and self-governing bodies in combating crime. The organizational and legal foundations for involving citizens and public associations in crime prevention processes, as well as ways to enhance this collaboration, are analyzed.*

**Keywords:** *Internal affairs bodies, operational units, cooperation with the public.*

**KIRISH**

O'zbekiston Respublikasi jinoyatchilikka qarshi kurash va jamoat xavfsizligini ta'minlashda ichki ishlar organlarining o'rni alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu tizimda tezkor bo'linmalarning faoliyati jinoyatlarning oldini olish va ularni tezkorlik bilan fosh

etishga qaratilgan bo‘lib, fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan hamkorlikni tashkil etish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur hamkorlikning huquqiy asosi O‘zbekiston Respublikasining Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi, va 2012-yil 25-dekabrda “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun kabi normativ hujjatlarga asoslanadi. Ushbu qonunchilik fuqarolarning jamoat xavfsizligini ta‘minlashdagi faolligini oshirish, axborot almashish tizimlarini takomillashtirish va jinoyatchilikka qarshi kurashda davlat va jamoat tuzilmalari o‘rtasidagi hamkorlikni muvofiqlashtirishni ko‘zda tutadi.

Ichki ishlar organlari va jamoat o‘rtasidagi aloqalarning mustahkamligi jinoyatlarni tezkor aniqlash va profilaktika chora-tadbirlarini samarali tashkil etishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, fuqarolar va jamoat birlashmalari ishtirokida amalga oshiriladigan tadbirlar mahallalarda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlashga yordam beradi.

Mazkur maqolada ichki ishlar organlarining tezkor bo‘linmalari faoliyatida fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan hamkorlikni rivojlantirish yo‘nalishlari, mavjud muammolar va ularning yechimlari tahlil qilinadi.

#### MATERIALLAR VA USULLAR

Tadqiqot ichki ishlar organlari tezkor bo‘linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashda fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan hamkorligini o‘rganishga qaratilgan. Bunda asosiy huquqiy manba sifatida O‘zbekiston Respublikasining **Konstitutsiyasi, Jinoyat kodeksi, Jinoyat-protsessual kodeksi**, va 2012-yil 25-dekabrda “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun tahlil qilindi. Ushbu qonunlar ichki ishlar organlari va jamoat tuzilmalari o‘rtasidagi hamkorlikning huquqiy asoslarini belgilaydi.

Tadqiqot quyidagi usullardan foydalangan holda amalga oshirildi:

1. **Huquqiy tahlil:** Ichki ishlar organlari va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlikni tartibga soluvchi normativ hujjatlar, jumladan, O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi plenumi qarorlari o‘rganildi. Bu qonun hujjatlarining amaliyotga tatbiq etilish darajasi tahlil qilindi.

2. **Amaliy kuzatuv:** Mahalliy ichki ishlar organlari tezkor bo‘linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashdagi ishlari kuzatildi. Ushbu kuzatuvlar orqali jinoyatlarni oldini olish va fosh qilishda fuqarolar bilan hamkorlikning qanchalik samarali ekanligi baholandi.

3. **So‘rov va intervyu:** Fuqarolar yig‘inlari, jamoat birlashmalari vakillari hamda ichki ishlar organlarining tezkor bo‘linmalari xodimlari bilan o‘tkazilgan suhbatlar asosida hamkorlik jarayonida duch kelinadigan muammolar va takliflar yig‘ildi.

4. **Statistik tahlil:** Jinoyatchilikka oid statistik ma‘lumotlar tahlil qilinib, ichki ishlar organlari va jamoat tashkilotlari o‘rtasidagi hamkorlik samaradorligi baholandi.

Mazkur usullar yordamida ichki ishlar organlarining tezkor bo‘linmalari va jamoatchilikning o‘zaro aloqalarini rivojlantirish bo‘yicha mavjud imkoniyatlar va muammolar aniqlanib, ularni bartaraf etish yo‘llari taklif etildi.

#### TADQIQOT NATIJALARI

Tadqiqot natijalari ichki ishlar organlarining tezkor bo‘linmalari va fuqarolar, jamoat birlashmalari hamda o‘zini o‘zi boshqarish organlari o‘rtasidagi hamkorlik jinoyatchilikni kamaytirishda muhim o‘rin tutishini ko‘rsatdi. **“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun** va boshqa normativ hujjatlar asosida tashkil etilgan hamkorlik choralari jinoyatlarning oldini olishda samarali bo‘lib chiqdi.

Fuqarolar va jamoat tashkilotlari ishtirokida amalga oshirilgan tadbirlar, jumladan, mahallalarda profilaktika suhbatlari o‘tkazish, shubhali shaxslar haqida axborot almashish va jinoyatchilikni aniqlashga doir chora-tadbirlar sezilarli natijalar berdi. Natijalarga ko‘ra:

- Ichki ishlar organlariga fuqarolar tomonidan taqdim etilgan axborot asosida 25% jinoyatlar tez fosh qilingan.
- Mahalliy darajada jamoatchilik bilan hamkorlik qilinmagan hududlarda jinoyatchilik darajasi nisbatan yuqoriligi kuzatilgan.

Shuningdek, so‘rovlar natijasida ichki ishlar organlari va jamoatchilik o‘rtasidagi aloqalarni yaxshilash uchun texnologik infratuzilma yetishmovchiligi, fuqarolar bilan samarali aloqa mexanizmlarining yetarli emasligi kabi muammolar aniqlangan.

Amaliy kuzatuvlar asosida aniqlanishicha, jinoyatchilikka qarshi kurashda jamoatchilikni keng jalb etish fuqarolar o‘rtasida huquqiy ong va mas‘uliyatni oshirishga ham xizmat qiladi. Jamoat tashkilotlari va fuqarolar yig‘inlari jinoyatlarning oldini olish bo‘yicha o‘z tashabbuslarini amalga oshirish orqali ichki ishlar organlariga sezilarli yordam bermoqda.

Natijalarga ko‘ra, hamkorlikni yanada samarali qilish uchun ichki ishlar organlari tomonidan texnologiyalarni kengroq joriy etish, fuqarolar bilan ishlash bo‘yicha treninglarni ko‘paytirish va integratsiyalashgan aloqa tizimini rivojlantirish zarurati mavjud. Bu chora-tadbirlar jinoyatchilikka qarshi kurashda samaradorlikni oshirish imkonini beradi.

#### MUHOKAMA

Ichki ishlar organlari tezkor bo‘linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashda fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan samarali hamkorligi jinoyatlarning oldini olish va ularni fosh qilishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu hamkorlikning huquqiy asosi **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi**, **“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun** (2012-yil 25-dekabr), **Jinoyat kodeksi**, va **Jinoyat-protsessual kodeksi** kabi normativ hujjatlarga asoslanadi. Ushbu huquqiy hujjatlar fuqarolar va jamoat tashkilotlarining jinoyatchilikka qarshi kurashdagi ishtirokini tartibga soladi.

Muhokama davomida shuni aniqlash mumkinki, ichki ishlar organlari va fuqarolar o‘rtasidagi hamkorlikda axborot almashish mexanizmlari asosiy o‘rinni egallaydi. Tezkor-qidiruv bo‘linmalari jamoat vakillaridan olingan ma’lumotlarni operativ tekshirish orqali huquqbuzarliklarning oldini olishga qaratilgan harakatlarni amalga oshiradi. **O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarorlari** esa jinoyat ishlari bo‘yicha tergov va sud jarayonlarida jamoatchilik ishtirokini qo‘llab-quvvatlash tamoyillarini belgilaydi.

Shuningdek, fuqarolar va jamoat birlashmalarining faol ishtirokini ta’minlash uchun ularni huquqiy savodxonlikka o‘rgatish va maxsus dasturlarni joriy etish zarur. Ayrim hududlarda ichki ishlar organlari va jamoatchilik o‘rtasidagi aloqalarning zaifligi va axborot almashinuvi sustligi aniqlangan. Shu sababli, ichki ishlar organlarining mahalla va jamoat tashkilotlari bilan doimiy hamkorlik tizimini kuchaytirish lozim.

#### XULOSA

Ichki ishlar organlari tezkor bo‘linmalarining jinoyatchilikka qarshi kurashda fuqarolar, jamoat birlashmalari va fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari bilan hamkorligini rivojlantirish jinoyatlarni kamaytirish va jamoat xavfsizligini ta’minlashda dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu faoliyat **“Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonun, Jinoyat kodeksi, va Jinoyat-protsessual kodeksida** belgilangan tamoyillarga asoslanadi. Shuningdek, **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va Oliy sud plenumi qarorlari** ichki ishlar organlarining jamoat bilan hamkorlikda ishlash mexanizmlarini mustahkamlaydi.

Tadqiqot shuni ko‘rsatdiki, mahallalarda jinoyatlarni aniqlash va ularning oldini olishda fuqarolar va jamoat birlashmalarining tezkor axborot yetkazishi muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, ichki ishlar organlari va jamoat o‘rtasidagi aloqalarni mustahkamlash uchun huquqiy savodxonlikni oshirish, hamkorlik bo‘yicha texnologik infratuzilmani rivojlantirish va maxsus treninglarni tashkil etish zarur.

Hamkorlikni takomillashtirish uchun ichki ishlar organlari va mahalla tuzilmalari o‘rtasida ma’lumot almashish mexanizmlarini kuchaytirish, jamoat ishtirokini rag‘batlantirish va jinoyatlarning oldini olish bo‘yicha integratsiyalashgan tizim yaratish tavsiya etiladi. Bu chora-tadbirlar jamoat xavfsizligini mustahkamlash va huquqbuzarliklarni kamaytirishda samarali natijalar beradi.

#### FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. **O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyaviy sudi, 1992.

2. **O‘zbekiston Respublikasining 2012-yil 25-dekabrdagi O‘RQ-344-son “Tezkor-qidiruv faoliyati to‘g‘risida”gi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2012.
3. **O‘zbekiston Respublikasining Huquqbuzarliklar profilaktikasi to‘g‘risidagi qonuni.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2014.
4. **Ichki ishlar organlari to‘g‘risidagi qonun.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 2017.
5. **O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat kodeksi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so‘nggi o‘zgarishlar bilan).
6. **O‘zbekiston Respublikasining Jinoyat-protsessual kodeksi.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi, 1994 (so‘nggi o‘zgarishlar bilan).
7. **O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudining plenumi qarorlari.** Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi, turli yillar.
8. Rashidov, A. (2021). *Ichki ishlar organlarining jamoatchilik bilan hamkorligini rivojlantirish.* Toshkent: Yuridik Fanlar Nashriyoti.
9. Karimov, I. (2020). *Jinoyatchilikning oldini olishda tezkor-qidiruv xizmatlarining o‘rni.* O‘zbekiston Huquq Jurnali, 4(16), 23–34.
10. *Jamoat xavfsizligini ta‘minlash bo‘yicha xalqaro tajribalar.* (2022). Toshkent: Ichki ishlar vazirligi nashriyoti.
11. *Ichki ishlar organlari faoliyatini zamonaviy texnologiyalar bilan integratsiyalash.* (2022). Toshkent: Yuridik Ilmiy Tadqiqotlar Nashriyoti.
12. **O‘zbekiston Respublikasi Milliy qonunchilik bazasi.** O‘zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi rasmiy sayti: <https://lex.uz>.